

ISSN 2029–2236 (print)
ISSN 2029–2244 (online)
SOCIALINIŲ MOKSLŲ STUDIJOS
SOCIAL SCIENCES STUDIES
2009, 4(4), p. 357–381

NUSIKALSTAMŲ VEIKŲ PAVADINIMAI LIETUVIŲ IR ANGLŲ KALBOMIS

Violeta Janulevičienė, Sigita Rackevičienė

Mykolo Romerio universiteto Viešojo administravimo fakulteto
Užsienio kalbų katedra
Ateities g. 20, LT-08303 Vilnius, Lietuva
Telefonas (+370 5) 271 4613

Elektroninis paštas vjanuleviciene@centras.lt; sigita@b4net.lt

Pateikta 2009 m. birželio 1 d., parengta spausdinti 2009 m. lapkričio 10 d.

Anotacija. Straipsnyje analizuojama 30 lietuviškų terminų, nusakančių nusikalstamas veikas, ir jų atitikmenų anglų kalba. Terminai nagrinėjami dviem aspektais – tiriama jų formalioji sandara ir semantika. Tiriant formaliąją sandarą, terminai skirstomi į formaliuosius tipus, analizuojami ir lyginami terminų sudarymo būdai lietuvių ir anglų kalbomis. Tiriant terminų semantiką, nagrinėjamos teisės dokumentuose apibrėžtos terminų reikšmės bei nustatomi lietuviškus ir angliškus terminus jungiantys ir skiriantys semantiniai požymiai. Kiekvieno skyriaus ir viso straipsnio pabaigoje pateikiami apibendrinimai, bandant išvelgti dėsningumus, būdingus tiriamųjų kalbų baudžiamosios teisės terminijai.

Reikšminiai žodžiai: lyginamoji teisės terminologija, nusikalstamų veikų pavadinimai, formalioji sandara, semantinė struktūra.

Įvadas

Temos aktualumas. Teisė sparčiai skverbiasi į visas mūsų gyvenimo sritis, net ir į asmeninius santykius, todėl kiekvienas mūsų esame priversti vos ne kasdien vartoti teisės terminus. Tačiau plačiai vartojami visuomenės, žinomi iš žiniasklaidos terminai dažnai yra netikslūs teisės požiūriu. Pavyzdžiui, žodis *išprievartavimas* (angl. *rape*) kasdienėje kalboje įvardija sąvoką, kuri Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse (toliau – LR BK) vadinama terminu *išžaginimas*, o plačiai vartojami žodžiai *reketas* ir *šantažas* nusako sąvokas, kurios teisės dokumentuose vadinamos terminu *turto prievartavimas* (angl. *extortion* ir *blackmail*).

Skirtingai nei technikos arba gamtos mokslai, kuriuose daugelis terminų reiškia konkrečius daiktus ir gali būti pavaizduoti bent jau grafiškai (o tai leidžia gana lengvai nustatyti sąvokos turinį ir sieti sąvoką su jos kalbine išraiška), teisės kalba išreiškia abstrakčias sąvokas ir ryšius tarp jų. Šios sąvokos sukuriamos po ilgų politikų, teisininkų ir plačiosios visuomenės diskusijų, kuriose sprendžiama, kokios gyvenimo realijos turi būti reguliuojamos įstatymų ir kaip tai turi būti daroma. Taigi teisės sąvokos glaudžiai susijusios su šalies teisės tradicijomis bei tam tikro laikotarpio moralinėmis vertybėmis. Todėl dažnai skirtingų kalbų terminų semantinė struktūra nėra tapati, jais išryškinami skirtingi panašių situacijų aspektai arba išvis skirtingos situacijos.

Verčiant terminus ir ieškant jų atitikmenų kitomis kalbomis, būtina įsigilinti tiek į terminų formaliąją sandarą, tiek į jų semantiką bei teisinę aplinką, kurioje jie yra vartojami. Kalba yra vienintelis teisininko darbo įrankis, nes teisės sąvokos ir normos gali būti išreikšiamos tik kalbinėmis priemonėmis. Šis darbo įrankis turi būti gerai pritaikytas dirbti su „medžiaga“, tai yra su teisinių santykių sistema, kad būtų užtikrintas jos funkcionavimas. Pavartojus netinkamą teisės terminą arba terminą netinkamame kontekste, pasekmės gali būti sunkiai nuspėjamos. Žiniasklaidoje neretai aprašomi atvejai, kai dėl netikslių terminų vartojimo klaidingai interpretuojama pirminė informacija, daromos klaidingos prielaidos. Ryškiu netikslaus terminų vartojimo pavyzdžiu galėtų būti skandalinga vertimo, o tiksliau, tik vieno (!) netinkamo termino pavartojimo, istorija (Lietuvos rytas. 2002 m. kovo 16 d. „Dokumento vertimo klaidos stabdė įvaikinimą“). Hagos konvencijos vertimas į lietuvių kalbą buvo tendencingas ir klaidingas tik dėl vieno pamatinio, net ne itin specialaus, termino vertimo. Šiuo atveju, kaip ir daugeliu kitų, priežastis buvo paviršinis termino reikšmės perteikimas, neįsigilinimas į verčiamo termino semantinės struktūros komponentus ir jų skirtumus lietuvių ir anglų kalbose.

Straipsnio tikslas. Šiuo straipsniu siekiama:

- išanalizuoti tyrimui pasirinktų teisės terminų formaliąją sandarą – suskirstyti lietuviškus ir angliškus terminus į tipus pagal jų formaliąją sandarą ir ištirti bei palyginti kiekvieno formaliojo tipo terminų sudarymo būdus lietuvių ir anglų kalbomis;
- išanalizuoti terminų semantiką – ištirti teisės dokumentuose apibrėžtas terminų reikšmes ir nustatyti lietuviškus ir angliškus terminus jungiančius ir skiriančius semantinius požymius;

- apibendrinti tyrimo rezultatus, bandant išvelgti dėsningumus, būdingus tiriamųjų kalbų teisės terminijai.

Tyrimo objektas. Straipsnyje lyginami dviejose – Lietuvos ir Anglijos-Velso¹ teisės sistemose vartojami terminai. Kadangi anglų kalba vartojama daugelyje teisės sistemų (Anglijos-Velso, Škotijos, Šiaurės Airijos, Airijos, JAV, Australijos, Naujosios Zelandijos ir kt.), turinčių savitą teisės kalbą, tyrimui buvo būtina pasirinkti vieną iš jų. Pasirinkta seniausioji anglosaksų teisės sistema, davusi pradžią visoms kitoms anglosaksų teisės sistemoms.

Straipsnyje analizuojama 30 anglišku ir lietuvišku terminų porų, kurias sudaro tapčios arba artimos reikšmės nusikalstamų veikų pavadinimai. Aiškinantis lietuviškųjų teisės terminų reikšmes, remiamasi Lietuvos Respublikos baudžiamuoju kodeksu², o angliškųjų terminų reikšmes – Jungtinės Karalystės teisės terminus apibrėžiančiais teisės terminų žodynais³ bei Jungtinės Karalystės teisės dokumentais⁴.

Nagrinėjamos problemos ištyrimo laipsnis. Lietuvoje teisės kalba ir terminai tirti dviem aspektais – kalbos kultūros požiūriu (J. Paulausko darbai) bei lyginamuoju istoriniu požiūriu (A. Umbraso darbai). Iki šiol atlikta labai nedaug lyginamųjų teisės terminologijos darbų, kuriuose būtų lyginami lietuvių ir kitų kalbų teisės terminai (S. Rackevičienės 2008 m. straipsnis). Tuo tarpu užsienio terminologai plačiai diskutuoja lyginamosios teisės terminologijos problemas bei teisės terminų vertimo ypatybes, atlieka lyginamuosius įvairių kalbų teisės terminų tyrimus (P. Sandrini darbai, straipsniai teisės terminų vertimo klausimais svetainėje „TranslationDirectory.com“). Norint pagerinti teisės dokumentų vertimo į ir iš lietuvių kalbos kokybę, būtina tirti ir lyginti Lietuvos ir kitų kalbų teisės terminus, jų sudarymo būdus ir semantiką.

Tyrimo metodai ir teoriniai tyrimo principai. Straipsnyje taikomas gretinamasis lingvistinis metodas. Gretinami lietuvių ir anglų kalbų terminai siekiant atkleisti šių kalbų terminijos ypatybes.

Skirstant terminus į formaliuosius tipus bei nagrinėjant terminų sudarymo būdus remiamasi K. Gaivenio bei S. Keinio darbais, kuriuose plačiai aptariama terminų tipologija, šaltiniai, sudarymo principai bei ypatybės⁵. Analizei pasirinktos anglų ir lietuvių kalbų terminų poros skirstomos į keturis formaliuosius tipus: 1) lietuviški vientisiniai terminai – angliški vientisiniai terminai; 2) lietuviški vientisiniai terminai – angliški sudėtiniai terminai; 3) lietuviški sudėtiniai terminai – angliški vientisiniai terminai; 4) lietuviški sudėtiniai terminai – angliški sudėtiniai terminai. Straipsnyje analizuojami kiekvienam tipui priklausančių terminų sudarymo būdai ir semantika.

1 Anglija ir Velsas turi bendrą teisės sistemą ir ji skiriasi nuo kitų Jungtinės Karalystės kraštų (Škotijos ir Šiaurės Airijos) teisės sistemų.

2 Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2000.

3 *A Dictionary of Law*. Martin, E. A.; Law, J. (eds.) Oxford University Press, 2006.

4 The UK Statute Law Database [interaktyvus]. [žiūrėta 2009 05 06]. <<http://www.statutelaw.gov.uk/>>.

5 Gaivenis, K. *Lietuvių terminologija: teorijos ir tvarkybos metmenys*. Vilnius: Lietuvių kalbos instituto leidykla, 2002; Keinys, S. *Dabartinė lietuvių terminologija*. Vilnius: Lietuvių kalbos instituto leidykla, 2005.

Tiriant terminų semantiką, atsižvelgiama į austrų terminologo P. Sandrini pateiktus lyginamosios teisės terminologijos principus⁶. Jie remiasi prielaida, kad skirtingose teisės sistemose vartojamos skirtingos teisės sąvokos, todėl absoliučių teisės terminų atitikmenų būti negali. Visiškai tapačias sąvokas gali nusakyti tik tarptautinės teisės dokumentuose įtvirtinti terminai. Tuo tarpu tam tikrai nacionalinei teisės sistemai sukurti terminai visuomet turės daugiau arba mažiau semantinių skirtumų. Šiame straipsnyje stengiamasi skirti svarbiausius terminų semantinius požymius ir pagal tai juos klasifikuoti. Taigi straipsnio autorėms teigiant, kad vieną arba kitą porą sudarantys terminai laikyti atitikmenimis, turimi omenyje ne visi, o tik pagrindiniai jų semantiniai požymiai.

1. Lietuviški vientisiniai terminai – angliški vientisiniai terminai

Šiam terminų porų tipui priklauso vienažodžiai lietuviški ir vienažodžiai angliški terminai. Pagal nusikalstamų veikų pobūdį jas pavadinančius terminus galima skirstyti į mažesnes grupes:

1) Nusikalstamos veikos žmogiškumui, valstybės saugumui ir karo nusikaltimai:

genocidas – genocide

agresija – aggression

marodieravimas – looting

išdavystė – treason

šnipinėjimas – espionage, spying

2) Nusikalstamos veikos žmogui:

nužudymas – murder

šmeižimas – defamation

3) Nusikalstamos veikos nuosavybei:

vagystė – theft

plėšimas – robbery

sukčiavimas – fraud

1.1. Nusikalstamos veikos žmogiškumui, valstybės saugumui ir karo nusikaltimai

genocidas – genocide

Šie terminai yra tarptautiniai žodžiai, padaryti iš dviejų skirtingos kilmės žodžių (gr. *genos* „giminė“ ir lot. *caedere* „žudyti“). Terminą sukūrė lenkų kilmės amerikiečių

6 Sandrini, P. Comparative Analysis of Legal Terms: Equivalence Revisited [interaktyvus]. 1996 [žiūrėta 2009-05-06]. <<http://homepage.uibk.ac.at/%7Ec61302//publik/tke96.pdf>>; Sandrini, P. Legal Terminology. Some Aspects for a New Methodology [interaktyvus]. 1999 [žiūrėta 2009-05-06]. <<http://homepage.uibk.ac.at/%7Ec61302//publik/legal.pdf>>; Rackevičienė, S. Nusikalstamą veiką ir jos rūšis pagal pavojingumą įvardijantys terminai lietuvių ir anglų kalbomis. *Jurisprudencija*. 2008, 5(107): 98–104 (straipsnyje detaliai pristatomi P. Sandrini siūlomi lyginamosios teisės terminologijos principai).

teisėninkas R. Lemkinas ir pirmą kartą jį pavartojo 1944 m. publikuotame savo darbe „Axis Rule in Occupied Europe“ („Kirvio valdžia okupuotoje Europoje“), nusakydamas nacių vykdytą žydų tautos naikinimą⁷. Šiuolaikinėje Lietuvos ir Anglijos-Velso teisėje terminai *genocidas* – *genocide* reiškia ištisų gyventojų grupių naikinimą rasiniais, nacionaliniais, religiniais ir kitais motyvais⁸.

agresija – aggression

Šią porą sudarantys terminai taip pat yra tarptautiniai žodžiai, padaryti iš lotyniško žodžio *aggressio* „užpuolimas“. Semantiniu požiūriu terminus taip pat galima laikyti atitikmenimis – abiem kalbomis terminai reiškia tarptautinei teisei prieštaraujantį valstybės ginkluotos jėgos panaudojimą prieš kitą valstybę⁹.

marodieravimas – looting

Terminai *marodieravimas* – *looting* taip pat padaryti iš svetimos kilmės žodžių, tačiau atėjusių iš skirtingų kalbų. Lietuviškas terminas *marodieravimas* padarytas iš veiksmažodžio *marodieriauti*, savo ruožtu padaryto iš prancūzų kilmės žodžio *marodierius*, kuriuo vadinamas kareivis, karo lauke grobiantis nukautųjų ir sužeistųjų daiktus bei plėšiantis gyventojus¹⁰. Tuo tarpu angliškas žodis *looting* padarytas iš hindi kilmės žodžio *loot*, reiškiančio „pagrobtas turtas“ (daiktv.), „plėšti, grobti“ (veiksmaž.).

Lietuviškas terminas *marodieravimas* LR BK aiškinamas kaip turto grobimas kautynių lauke iš nukautų ar sužeistų asmenų.¹¹ Anglijos-Velso teisėje šiai veikai nusakyti specialaus termino nėra¹². Tačiau visuotinėje anglų kalboje vartojamas žodis *looting*, kuris reiškia turto plėšimą karo bei gamtos stichinių nelaimių metu¹³. Kaip matyti, lietuviško termino *marodieravimas* reikšmė siauresnė už angliško žodžio *looting*, todėl, verčiant tiek JK, tiek JAV tekstus apie turto plėšimą karo bei gamtos stichinių nelaimių metu, būtina įsigilinti į žodžio *looting* reikšmę. Po 2005 m. rudens stichinės nelaimės Naujajame Orleane, JAV, Lietuvos žiniasklaidoje skelbiami marodieravimo faktai yra netikslūs Lietuvos teisės normų požiūriu.

7 Harper, D. Online Etymology Dictionary [interaktyvus]. [žiūrėta 2009-05-06]. <<http://www.etymonline.com/index.php?search=genocide&searchmode=none>>.

8 Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas, 99 straipsnis, p. 65; Martin, E. A.; Law, J., p. 241.

9 Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas, 110 straipsnis, p. 68; Martin, E. A.; Law, J., p. 23–24.

10 Vaitkevičiūtė, V. *Tarptautinių žodžių žodynas*. Vilnius: Žodynas, 2007, p. 685.

11 Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas, 113 straipsnis, p. 69.

12 Dėl termino *looting* vartojimo Anglijos-Velso teisėje straipsnio autorės kreipėsi į Jungtinių Tautų Teisės komisiją, kurios funkcija tirti Anglijos-Velso įstatymus bei siūlyti jų reformas. Gautame atsakyme pažymima, kad pagrindiniai baudžiamosios teisės terminų indeksai tokio termino nenurodo, tačiau, norint patvirtinti ar paneigti šio termino vartojimo faktą Anglijos-Velso teisės dokumentuose, būtina atlikti atskirą tyrimą. Tai leidžia daryti išvadą, kad minėtoje teisės sistemoje šis terminas nėra įprastas.

13 Rundell, M.; Fox, G. *Macmillan English Dictionary for Advanced Learners*. Macmillan Education, 2006, p. 847.

išdavystė – treason

Lietuviškas terminas *išdavystė* yra veiksmažodinis abstraktas, padarytas iš savos kilmės veiksmažodžio (*išduoti*, o angliškas terminas *treason* yra prancūzų kilmės daiktavardis, kuris dabartinėje anglų kalboje darybiškai neskaidomas¹⁴. Šių terminų semantika iš esmės sutampa, tačiau turi ir svarbių skirtumų, kuriuos lemia skirtinga Lietuvos ir Jungtinės Karalystės istorija ir politinė santvarka. LR BK terminas *išdavystė* aiškinamas kaip karo metu ar paskelbus karo padėtį perėjimas į priešų pusę arba padėjimas priešui veikti prieš Lietuvos valstybę¹⁵. Tuo tarpu angliškas terminas *treason* reiškia ištikimybės valdovui arba valstybei sulaužymą ir nusako įvairias veikas, nukreiptas prieš šalies valdovą ir jo šeimą bei visą valstybę – siekimą nužudyti arba sunkiai sužeisti valdovą ar bajoro šeimos narius, karo prieš valdovą ir visą karalystę pradėjimą, pagalbą valdovo priešams karo metu bei kita¹⁶.

šnipinėjimas – espionage, spying

Šią porą sudarantys terminai padaryti iš svetimos kilmės žodžių, tačiau atėjusių iš skirtingų kalbų: lietuviškas žodis pasiskolintas iš vokiečių, o angliškai žodžiai – iš prancūzų kalbos¹⁷. Lietuviškas terminas yra veiksmažodinis abstraktas; anglų kalbos terminų formalioji sandara skirtinga – terminas *espionage* yra darybiškai neskaidomas, o terminas *spying* yra veiksmažodinis daiktavardis, padarytas iš veiksmažodžio *to spy* „šnipinėti“. Semantiniu požiūriu abu angliškai terminai laikytini lietuviško termino atitikmenimis. Jie nusako rinkimą ir perdavimą užsienio valstybei informacijos, kuri yra valstybės paslaptis ir kuri gali pakenkti valstybės saugumui ir interesams¹⁸.

1.2. Nusikalstamos veikos žmogui

nužudymas – murder

Ir lietuviškas, ir angliškas terminas padaryti iš savos kalbos *veldinių*¹⁹. Lietuviškas terminas *nužudymas* yra veiksmažodinis daiktavardis, o angliškas terminas *murder* yra darybiškai neskaidomas žodis, kuris gali būti vartojamas ir kaip daiktavardis („nužudymas“), ir kaip veiksmažodis („nužudyti“). Abu terminai nusako tokią pat nusikalstamą veiką – neteisėtą tyčinį gyvybės atėmimą²⁰.

-
- 14 Smoczyński, W. *Słownik etymologiczny języka litewskiego*. Vilnius: Vilniaus universitetas, 2007, p. 134; Harper, D.
- 15 *Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas*, 117 straipsnis, p. 71.
- 16 Martin, E. A.; Law, J., p. 544.
- 17 Smoczyński, W., *op. cit.*, p. 648; Harper, D.
- 18 *Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas*, 119 straipsnis, p. 71; Martin, E. A.; Law, J., p. 508–509; The UK Statute Law Database. Official Secrets Act 1989. [interaktyvus]. [žiūrėta 2009-05-06]. <<http://www.statutelaw.gov.uk/SearchResults.aspx?TYPE=QS&Title=official+secrets+act&Year=&Number=&LegType=All+Legislation>>.
- 19 Smoczyński, W., *op. cit.*, p. 792; Harper, D.
- 20 *Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas*, 129 straipsnis, p. 74; Martin, E. A.; Law, J., p. 349.

šmeižimas – defamation

Ir lietuviškas, ir angliškas terminai yra veiksmažodiniai abstraktai. Lietuviško žodžio kilmė nėra aiški, o angliškas žodis padarytas iš prancūzų kilmės priešdėlinio veiksmažodžio *defame* „šmeižti“, kuris savo ruožtu padarytas iš veiksmažodžio *fame* „išgarsinti“²¹. Abu terminai reiškia skleidimą apie žmogų tikrovės neatitinkančios informacijos, kuri gali jį paniekinti arba pažeminti²². Anglijos-Velso teisėje skiriami du šmeižimo tipai: šmeižimas raštu arba vaizdu (*libel*) ir šmeižimas žodžiu ar gestais (*slander*). Tokio skirstymo mūsų Baudžiamajame kodekse nėra. Taip pat pažymėtina, kad šią nusikalstamą veiką nusakantys terminai Anglijos-Velso teisės dokumentuose paprastai vartojami su būdvardžiu *criminal* (liet. „nusikalstamas“), taip atskiriant juos nuo civilinius pažeidimus apibūdinančių terminų: *criminal defamation*, *criminal libel*, *criminal slander*. Lietuviškas terminas su būdvardžiu nevertojamas.

1.3. Nusikalstamos veikos nuosavybei

vagystė – theft

Abu terminai padaryti iš savos kalbos veldinių. Lietuviškas terminas yra daiktavardinis abstraktas, padarytas iš daiktavardžio *vagis*, o angliškas terminas yra neišvestinis daiktavardis. Lietuviškas terminas nusako dvejopą veiką: 1) svetimo turto pagrobimą bei 2) svetimo turto pagrobimą įsibrovus į patalpą, saugyklą arba saugomą teritoriją²³. Tuo tarpu angliškas terminas nusako vieno pobūdžio veiką – neteisėtą svetimo turto pasisavinimą²⁴. Nusikalstamų veikų padarymas įsibrovus į pastatą arba transporto priemonę vadinamas atskiru terminu *burglary*, kuris nusako ne tik vagystę, bet ir turto sunaikinimą ar sugadinimą ir sunkų sveikatos sutrikdymą įsibrovus į svetimą patalpą²⁵. Taigi lietuviško termino reikšmė yra platesnė už angliškojo.

plėšimas – robbery

Lietuviškas ir angliškas terminai yra veiksmažodiniai daiktavardžiai. Lietuviškas terminas padarytas iš savos kilmės veiksmažodžio *plėšti*, o angliškas terminas – iš prancūzų kilmės veiksmažodžio *to rob* „plėšti“²⁶. Semantiniu požiūriu terminai laikytini atitikmenimis – jie abu nusako svetimo turto pagrobimą, panaudojus fizinį smurtą arba grasinus jį panaudoti²⁷.

sukčiavimas – fraud

Lietuviškas terminas padarytas iš daiktavardžio *sukčius*, kuris savo ruožtu padarytas iš veldinio *sukti*, o angliškas terminas padarytas iš prancūzų kalbos daiktavardžio,

21 Harper, D.

22 Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas, 154 straipsnis, p. 82; Martin, E. A.; Law, J., p. 154–155.

23 Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas, 178 straipsnis, p. 90.

24 Martin, E. A.; Law, J., p. 534–535; The UK Statute Law Database. Theft Act 1968 [interaktyvus]. [žiūrėta 2009-05-06]. <<http://www.statutelaw.gov.uk/SearchResults.aspx?TYPE=QS&Title=theft+act&Year=&Number=&LegType=All+Legislation>>.

25 Martin, E. A.; Law, J., p. 67; Theft Act 1968.

26 Smoczyński, W., p. 473; Harper, D.

27 Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas, 180 straipsnis, p. 91; Martin, E. A.; Law, J., p. 472; Theft Act 1968.

kuris dabartinėje anglų kalboje darybiškai neskaidomas²⁸. Abu terminai nusako žmonių apgaulinėjimą siekiant materialinės naudos – įgyti svetimą turtą ar išvengti turtingos prievolės²⁹.

Šio formaliojo tipo (lietuviški vientisiniai terminai – angliški vientisiniai terminai) analizė leidžia daryti tokius apibendrinimus:

Formalioji terminų sandara. Lietuviški šio tipo terminai yra priesaginiai vediniai, kurių dauguma padaryti iš veiksmažodžių. Tuo tarpu tarp anglišku terminų yra ir neišvestinių daiktavardžių (*treason, murder*), ir priesaginių vedinių. Pastarųjų dauguma taip pat padaryti iš veiksmažodžių (*looting, defamation*).

Terminų šaltiniai. Tiek anglų, tiek lietuvių kalboje vienažodžių terminų kūrimo šaltiniai yra ir veldiniai (*nužudymas – murder*), ir senieji skoliniai (*šnipinėjimas – espionage, spying*), ir tarptautiniai žodžiai (*genocidas – genocide, agresija – aggression*).

Terminų semantika. Semantikos požiūriu terminų poras galima suskirstyti į tokias grupes:

- 1) lietuviško ir angliško terminų reikšmės sutampa (*genocide – genocidas*);
- 2) lietuviško termino reikšmė platesnė nei angliško (*vagystė – theft*);
- 3) lietuviško termino reikšmė siauresnė nei angliško (*marodieravimas – looting*);
- 4) lietuviškas ir angliškas terminai nusako situacijas, kurių pagrindiniai požymiai, nors ir būdami panašūs, turi svarbių semantinių skirtumų (*išdavystė – treason*).

2. Lietuviški vientisiniai terminai – angliški sudėtiniai terminai

Analizuojamoje medžiagoje rasta tik viena tokia terminų pora. Ji apibūdina nusikalstamą veiką valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams.

piktnaudžiavimas – misconduct in public office

Lietuviškas terminas yra veiksmažodinis daiktavardis, padarytas iš veiksmažodžio *piktnaudžiauti*, kuris savo ruožtu gali būti padarytas iš sudurtinio daiktavardžio *piktnaudžia*. Angliškas terminas susideda iš keleto komponentų: priešdėlinio daiktavardžio, sudaryto iš priešdėlio *mis-* (nurodančio neigiamą viso žodžio reikšmę) ir šaknies *conduct* „elgesys“; ir žodžių junginio *in public office* „viešojoje tarnyboje“. Pažodinis termino vertimas būtų „netinkamas elgesys viešojoje tarnyboje“. Taigi lietuvišku terminu pabrėžiamas naudos siekimas „piktam“, t. y. netinkamam moralės požiūriu tikslui, o angliškuoju – netinkamas elgesys.

Teisės dokumentuose šie terminai taip pat apibrėžiami kiek skirtingai. Lietuviškas terminas LR BK apibūdinamas kaip piktnaudžiavimas tarnybine padėtimi bei įgaliojimų viršijimas, padarant didelės žalos valstybei, tarptautinei viešajai organizacijai, juridi-

28 Smoczyński, W., p. 613; Harper, D.

29 Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas, 182 straipsnis, p. 92; Martin, E. A.; Law, J., p. 232; The UK Statute Law Database. Fraud Act 2006 [interaktyvus]. [žiūrėta 2009-05-06]. <<http://www.statutelaw.gov.uk/SearchResults.aspx?TYPE=QS&Title=fraud+act&Year=&Number=&LegType=All+Legislation>>.

niam ar fiziniam asmeniui arba siekiant turtinės ar kitokios asmeninės naudos³⁰. Tuo tarpu angliškas terminas apibrėžiamas kaip tyčinis pareigų nevykdymas arba tyčinis pareigų vykdymas netinkamai, piktnaudžiaujant suteiktu pasitikėjimu³¹. Taigi abu terminai nusako netinkamą pareigų atlikimą ir piktnaudžiavimą tarnybine padėtimi, tačiau lietuviškas terminas, kitaip nei angliškas, dar nurodo ir žalos aspektą.

3. Lietuviški sudėtiniai terminai – angliški vientisiniai terminai

Nemažą dalį tiriamųjų terminų sudaro poros, kurių lietuviškas narys yra daugiažodis, o angliškasis – vienažodis. Analizuojamos poros nusako tokio pobūdžio nusikaltamas veikas:

1) Nusikalstamos veikos žmogui:

nusikaltimas žmogaus gyvybei – homicide

naujagimio nužudymas – infanticide

neatsargus gyvybės atėmimas – manslaughter

2) Nusikalstamos veikos nuosavybei:

turto prievartavimas – blackmail

3) Nusikalstamos veikos teisingumui:

melagingi parodymai, išvados ir vertimas – perjury

4) Nusikalstamos veikos visuomenės saugumui:

orlaivio užgrobimas – hijacking

5) Nusikalstamos veikos valdymo tvarkai ir finansų sistemai:

dokumento suklastojimas ar suklastoto dokumento panaudojimas arba realizavimas – forgery

netikrų pinigų ar vertybinių popierių pagaminimas, laikymas arba realizavimas – counterfeiting

6) Nusikalstamos veikos aplinkai:

neteisėtas medžiojimas arba žvejiojimas – poaching

3.1. Nusikalstamos veikos žmogui

nusikaltimas žmogaus gyvybei – homicide

naujagimio nužudymas – infanticide

Šie lietuviški terminai sudaryti iš veiksmažodinių priesaginių daiktavardžių *nusikaltimas*, *nužudymas* ir jų valdomų daiktavardinio junginio *žmogaus gyvybei* bei daiktavardžio *naujagimio*. Anglų kalbos terminai kilę iš lotynų kalbos sudurtinių žodžių, kurie

30 Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas, 228 straipsnis, p. 110.

31 The Crown Prosecution Service. Legal Guidance [interaktyvus]. [žiūrėta 2009-05-06]. <http://www.cps.gov.uk/legal/l_to_o/misconduct_in_public_office/index.html>.

talpiai nusako sąvokas „žmogaus gyvybės atėmimas“ ir „kūdikio gyvybės atėmimas“. Terminai *nusikaltimas žmogaus gyvybei* ir *homicide* yra gimininiai terminai įvairių gyvybės atėmimą įvardijančių terminų atžvilgiu ir laikytini atitikmenimis³². Kiek kebliau versti terminus *naujagimio nužudymas* ir *infanticide*. Angliškas terminas reiškia nužudymą vaiko, kuris yra ne vyresnis nei 12 mėnesių. Tuo tarpu lietuviškas žodis *naujagimis* reiškia neseniai gimusį kūdikį, paprastai ne vyresnį nei 1 mėnesio³³.

neatsargus gyvybės atėmimas – manslaughter

Šį lietuvišką terminą sudaro veiksmažodinis daiktavardis *atėmimas*, prie jo derinimo ryšiu prijungtas būdvardis *neatsargus* ir valdymo ryšiu prijungtas daiktavardis *gyvybės*. Terminas *neatsargus gyvybės atėmimas* naujajame Lietuvos baudžiamajame kodekse pakeitė senąjį terminą *netyčinė žmogžudystė*. Angliškas terminas *manslaughter* yra sudurtinis daiktavardis, padarytas iš dviejų šaknų: *man* „žmogus“ ir *slaughter* „skerdynės, žudynės“. Žodis *slaughter* šiuolaikinėje anglų kalboje vartojamas kalbant apie gyvulių skerdimą, tačiau senojoje anglų kalboje taip pat nusakė ir žmonių žudymą³⁴. Taigi istoriniu požiūriu terminas sudarytas iš stilistiškai neutralių žodžių, bet šiuolaikinės kalbos požiūriu jis gali būti laikomas perkeltinės reikšmės žodžiu, susiejančiu žmonių žudymą su gyvulių skerdimu ir taip ekspresyviai nusakančiu nusikalstamą veiką.

Semantiniu požiūriu abu terminai laikytini atitikmenimis – jie abu nusako gyvybės kitam žmogui atėmimą dėl neatsargumo³⁵.

3.2. Nusikalstamos veikos nuosavybei

turto prievartavimas – blackmail

Šį lietuvišką terminą sudaro veiksmažodinis daiktavardis *prievartavimas* ir jo valdomas daiktavardis *turto*. Anglijos-Velso teisėje šią nusikalstamą veiką nusako terminas *blackmail*. Tai sudurtinis daiktavardis, padarytas iš dviejų šaknų – būdvardžio *black* „juodas“ ir daiktavardžio *mail*, kuris šiuolaikinėje anglų kalboje reiškia „paštas“, tačiau istoriniu požiūriu sietinas su senosios anglų kalbos žodžiu, reiškusiu „duoklė“. Pirminė žodžio *blackmail* reikšmė, pasak etimologų, buvo „juodoji duoklė“. Žodis nusakė duoklę, kurią 13–16 amžiuje Anglijos ir Škotijos pasienio gyventojai mokėjo pasienio plėšikams, kad šie jų neplėštų bei apsaugotų nuo kitų plėšikų³⁶. Taigi terminas *blackmail* sukurtas istorinę realiją nusakančiam žodžiui suteikiant naują reikšmę ir taip vaizdingai nusakant šiuolaikinę nusikalstamą veiką.

Lietuviškas terminas *turto prievartavimas* LR BK apibūdinamas kaip vertimas kita asmenį perduoti turtą grasinant panaudoti fizinį smurtą, sunaikinti ar sugadinti turtą, paskelbti kompromituojančią informaciją arba panaudoti kitokią psichinę prievartą³⁷.

32 Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas, 17 skyrius, p. 74; Martin, E. A.; Law, J., p. 256.

33 Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas, 131 straipsnis, p. 74; Martin, E. A.; Law, J., p. 273.

34 Harper, D.

35 Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas, 132 straipsnis, p. 74; Martin, E. A.; Law, J., p. 330.

36 Harper, D.

37 Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas, 181 straipsnis, p. 92.

Angliškas terminas *blackmail* apibrėžiamas kaip siekimas finansinės naudos, pateikiant neteisėtus reikalavimus ir grasinant panaudoti fizinį smurtą arba atlikti kitą asmeniui žalingą veiksmą – pvz., paskelbti jį kompromituojančią informaciją³⁸. Tačiau visuotinėje anglų kalboje terminas *blackmail* dažniausiai vartojamas tik kaip turto prievartavimas grasinant paskelbti asmenį kompromituojančią informaciją³⁹. Visuotinėje lietuvių kalboje tokią veiką įvardijame žodžiu *šantažas*. Tuo tarpu turto prievartavimas apskritai (įvairiomis priemonėmis) visuotinėje anglų kalboje vadinamas kitu žodžiu – *extortion*. Panašiai terminai *blackmail* ir *extortion* apibrėžiami ir JAV teisės sistemoje⁴⁰.

Taigi lietuviško termino *turto prievartavimas* atitikmeniu Anglijos-Velso teisės sistemoje laikytinas terminas *blackmail*, tačiau į visuotinę anglų kalbą jis gali būti verčiamas dvejopai – kaip *blackmail* arba *extortion*.

3.3. Nusikalstamos veikos teisingumui

melagingi parodymai, išvados ir vertimas – perjury

Lietuviškas terminas sudarytas iš veiksmažodinių daiktavardžių *parodymai, išvados* ir *vertimas* bei juos apibūdinančio būdvardžio *melagingi*. Angliškas terminas dabartinės kalbos požiūriu yra darybiškai neskaidomas daiktavardis, o etimologiniu – daiktavardis, kilęs iš priešdėlinio lotynų kalbos žodžio *perjurium* „melaginga priesaika“. Taigi lietuviško termino autoriai, kurdami terminą, išryškino liudytojo pateikiamos informacijos melagingumą, o angliškojo – liudytojo duotos priesaikos pažeidimą.

LR BK šis terminas aiškinamas kaip melagingų parodymų davimas, melagingų išvadų teikimas arba melagingas vertimas ikiteisminio tyrimo metu, teisme ar Tarptautiniame baudžiamajame teisme⁴¹. Tuo tarpu angliškas terminas aiškinamas kaip melagingų parodymų davimas arba melagingas parodymų vertimas, davus priesaiką⁴². Nors Lietuvoje taip pat duodama priesaika tiek ikiteisminio tyrimo, tiek teismo proceso metu, lietuviško termino autoriai, kitaip nei angliškojo, priesaikos sulaužymo neakcentuoja. Šie skirtumai esminės įtakos terminų semantikai neturi – terminai *melagingi parodymai, išvados ir vertimas – perjury* nusako tokią pat nusikalstamą veiką ir gali būti laikomi atitikmenimis.

3.4. Nusikalstamos veikos visuomenės saugumui

orlaivio užgrobimas – hijacking

Lietuvišką terminą sudaro žodžių junginys, susidedantis iš veiksmažodinio daiktavardžio *užgrobimas* ir jo valdomo daiktavardžio *orlaivio*. Angliškas terminas dabartinės kalbos požiūriu gali būti laikomas sudurtiniu žodžiu, susidedančiu iš jaustuko *hi* „svei-

38 Martin, E. A.; Law, J., p. 58; Theft Act 1968.

39 Rundell, M.; Fox, G., p. 130.

40 FreeAdvice. Criminal law [interaktyvus]. [žiūrėta 2009-05-06]. <http://criminal-law.freeadvice.com/white_collar_crimes/extortion_blackmail.htm>.

41 Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas, 235 straipsnis, p. 112.

42 Martin, E. A.; Law, J., p. 391; The UK Statute Law Database. Perjury Act 1911 [interaktyvus]. [žiūrėta 2009-05-06]. <<http://www.statutelaw.gov.uk/SearchResults.aspx?TYPE=QS&Title=perjury+act&Year=&Number=&LegType=All+Legislation>>.

kas“ ir *Jack* „Džekas; vaikas“. Termino etimologija aiškinama įvairiai. Vieni šaltiniai teigia, kad terminas padarytas, sujungus du žodžius – *highway* „autostrada“ ir *jacker* „plėšikas“⁴³. Kitų autorių nuomone, terminas kilo iš šūkio *Hi Jack*, kurį JAV Prohibicijos laikotarpiu (1920–1933 m.) muitininkai vartojo, sučiuopę alkoholi gabenantį kontrabandininką⁴⁴. Pirminė termino reikšmė buvo „plėšikavimas kelyje“, vėliau terminas pradėjo reikšti ne tik prekių, bet ir transporto priemonių pagrobimą.

Lietuviškas ir angliškas terminai nusako tą pačią veiką – orlaivio užgrobimą, panaudojant arba grasinant panaudoti fizinį smurtą ar kitomis priemonėmis⁴⁵. Verčiant anglišką terminą, reiktų turėti omenyje, kad Anglijos-Velso teisės dokumentuose jis apibūdina tik orlaivio užgrobimą, tačiau kituose kontekstuose gali reikšti ir kitų transporto priemonių (ir netgi kitokio kilnojamojo turto) pagrobimą⁴⁶.

3.5. Nusikalstamos veikos valdymo tvarkai ir finansų sistemai

dokumento suklastojimas ar suklastoto dokumento panaudojimas arba realizavimas – forgery

Lietuvišką terminą sudaro trys veiksmažodiniai daiktavardžiai (*suklastojimas, panaudojimas, realizavimas*) ir jų valdomas daiktavardis bei daiktavardinis junginys (*dokumento, suklastoto dokumento*). Angliškas terminas yra veiksmažodinis daiktavardis, padarytas iš prancūzų kilmės veiksmažodžio *forge* „padirbinėti, suklastoti“. Pirminė veiksmažodžio reikšmė yra „kalti (geležį)“⁴⁷.

Lietuviškas terminas apibrėžia nusikalstamas veikas (suklastojimą, panaudojimą ir realizavimą), nukreiptas į vieną objektą (dokumentą)⁴⁸. Tuo tarpu angliškas terminas apibūdina nusikalstamas veikas (suklastojimą, panaudojimą ir tam tikrais atvejais laikymą), nukreiptas į daug daugiau objektų – dokumentą, anspaudą, įtaisą, kuriame saugoma informacija (pvz., diską), akcijų sertifikatus, čekių korteles, kreditines korteles ir kt.⁴⁹ Taigi angliško termino reikšmė yra platesnė už lietuviškojo, todėl verčiant lietuvišką terminą į anglų kalbą būtų tikslinga terminą papildyti, nurodant veikos objektą – *forgery of a document*. Mūsų Baudžiamajame kodekse veikos, nukreiptos į kitus objektus, apibūdinamos kitais terminais⁵⁰.

43 Harper, D.

44 Martin, E. A.; Law, J., p. 254.

45 Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas, 251 straipsnis, p. 117; Martin, E. A.; Law, J., p. 254; The UK Statute Law Database. Aviation Security Act 1982 [interaktyvus]. [žiūrėta 2009-05-06]. <<http://www.statutelaw.gov.uk/SearchResults.aspx?TYPE=QS&Title=aviation+security&Year=&Number=&LegType=All+Legislation>>.

46 Wikipedia. The Free Encyclopedia [interaktyvus]. [žiūrėta 2009-05-06]. <<http://en.wikipedia.org/wiki/Hijack>>; YourDictionary.com [interaktyvus]. [žiūrėta 2009-05-06]. <<http://www.yourdictionary.com/hijack>>.

47 Harper, D.

48 Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas, 300 straipsnis, p. 137.

49 Martin, E. A.; Law, J., p. 230; The UK Statute Law Database. Forgery and Counterfeiting Act 1981 [interaktyvus]. [žiūrėta 2009-05-06]. <<http://www.statutelaw.gov.uk/SearchResults.aspx?TYPE=QS&Title=forgery+and+counterfeiting&Year=&Number=&LegType=All+Legislation>>.

50 Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas, 43 skyrius, p. 137; 32 skyrius, p. 104.

Šio lietuviško termino autoriai terminu detaliam nusako veikas bei objektus, į kuriuos tos veikos yra nukreiptos. Tuo tarpu angliško termino autoriai pasirinko trumpą veikos apibūdinimą, o visą informaciją apie veiką pateikia tik veikos apibrėžime.

netikrų pinigų ar vertybinių popierių pagaminimas, laikymas arba realizavimas – counterfeiting

Lietuvišką terminą sudaro veiksmažodiniai daiktavardžiai (*pagaminimas, laikymas arba realizavimas*), jų valdomi daiktavardžiai (*pinigų, popierių*) bei juos apibūdinantys būdvardžiai (*netikrų, vertybinių*). Angliškas terminas yra veiksmažodinis daiktavardis, padarytas iš prancūzų kilmės veiksmažodžio *counterfeit* „klastoti, padirbti“⁵¹.

Lietuvių kalbos terminas apibrėžia nusikalstamas veikas (pagaminimas, laikymas, realizavimas), nukreiptas į du objektus – netikrus pinigus (banknotus ir monetas) bei vertybinius popierius⁵². Tuo tarpu anglų kalbos terminas nusako nusikalstamas veikas (pagaminimą, laikymą ir panaudojimą), nukreiptas į vieną objektą – netikrus pinigus (banknotus ir monetas)⁵³. Taigi šiuo atveju angliško termino reikšmė yra siauresnė už lietuviškojo.

Termino *counterfeiting*, kaip ir termino *forgery*, kūrėjai pasirinko trumpą veikos apibūdinimą, o visą detalią informaciją apie veiką įstatymų leidėjai pateikia veikos apibrėžime.

3.6. Nusikalstamos veikos aplinkai

neteisėtas medžiojimas ar žvejojimas – poaching

Lietuviškas terminas susideda iš veiksmažodinių vedinių *medžiojimas* ir *žvejojimas* bei veikos nelegalumą nurodančio būdvardžio *neteisėtas*. Angliškas terminas yra veiksmažodinis abstraktas, padarytas iš prancūzų kilmės veiksmažodžio *to poach* „įsibrauti į svetimas valdas, nelegaliai medžioti/žvejoti“. Pirminė veiksmažodžio reikšmė yra „kišti, stumti, brukti“⁵⁴.

Lietuviškas terminas nusako medžiojimą ar žvejojimą uždraustu laiku, uždraustose vietose arba draudžiamomis priemonėmis bei medžiojimą ar žvejojimą gyvūnų, kuriuos medžioti arba žvejoti yra uždrausta⁵⁵. Visuotinėje lietuvių kalboje šiai veikai apibūdinti vartojamas žodis *brakonieravimas*. Angliško termino *poaching* reikšmė kiek kitokia. Terminas aiškinamas kaip pagrobimas gyvūnų iš privačios valdos arba iš teritorijos, kurioje gyvūnų medžiojimas/žvejojimas yra ribojamas. Jis taip pat gali nusakyti gyvūnų sužeidimą arba užmušimą be valdos savininko ar kito atsakingo asmens sutikimo⁵⁶. Taigi lietuviškas ir angliškas terminai, nors ir panašūs, nusako iš dalies skirtingas veikas.

51 Harper, D.

52 Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas, 213 straipsnis, p. 104.

53 Martin, E. A.; Law, J., p. 230; Forgery and Counterfeiting Act 1981.

54 Harper, D.

55 Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas, 272 straipsnis, p. 126.

56 Martin, E. A.; Law, J., p. 397; The UK Statute Law Database. Deer Act 1991 [interaktyvus]. [žiūrėta 2009-05-06]. <<http://www.statutelaw.gov.uk/SearchResults.aspx?TYPE=QS&Title=deer+act&Year=&Number=&LegType=All+Legislation>>.

Lietuviškas terminas apibrėžia bendros valstybės medžiojimo/žvejėjimo tvarkos pažeidimą. Tuo tarpu angliškas terminas nusako nuosavybės teisių pažeidimą.

Šio formaliojo tipo (lietuviški vientisiniai terminai – angliški sudėtiniai terminai) analizė leidžia daryti tokius apibendrinimus:

Formalioji terminų sandara. Šiam formaliajam tipui priklausantys lietuviški terminai yra žodžių junginiai, kurių pagrindiniai dėmenys yra veiksmažodiniai daiktavardžiai, valdymo ryšiu prisijungiantys kitus daiktavardžius, o derinimo ryšiu – būdvardžius. Valdomieji daiktavardžiai prisijungiami tiesiogiai, be prielinksnių. Didžioji dalis prisijungiamų daiktavardžių yra kilmininko linksnio (*naujagimio nužudymas, neatsargus gyvybės atėmimas, turto prievartavimas*). Rastas tik vienas pavyzdys, kuriame prisijungiamas naudininko linksnio daiktavardis (*nusikaltimas žmogaus gyvybei*). Lietuvių autoriai nevengia ilgų, susidedančių iš aštuonių devynių žodžių sudėtinių terminų (*netikrų pinigų ar vertybinių popierių pagaminimas, laikymas arba realizavimas*).

Šio formaliojo tipo anglų kalbos atitikmenys yra daiktavardžiai, kurie darybos atžvilgiu yra dabartinėje anglų kalboje darybiškai neskaidomi žodžiai (*perjury*), sudurtiniai žodžiai (*blackmail, hijacking*) arba veiksmažodiniai vediniai (*forgery, counterfeiting, poaching*).

Terminų šaltiniai. Sudarydami sudėtinius terminus, lietuvių autoriai daugiausia vartoja lietuvių kalbos leksiką, tačiau kartais pasitelkia ir tarptautinius žodžius (*dokumento suklastojimas ar suklastoto dokumento panaudojimas arba realizavimas*). Tarp šios grupės angliškujų terminų tarptautinių žodžių nėra, tačiau rasta skolinių iš lotynų ir prancūzų (*homicide, infanticide, forgery, counterfeiting*) kalbų.

Terminų ypatybės (ekspresyvumas, ilgumas). Lietuviškų terminų autoriai renkasi stilistiškai neutralius žodžius (*neteisėtas medžiojimas ar žvejėjimas*). Tuo tarpu angliškų terminų autoriai nevengia ekspresyvių žodžių. Terminams kurti jie panaudoja istorines realijas atspindinčius žodžius (*blackmail, hijacking*) bei žodžius, kurie šiuolaikinėje (kitaip – ne senojoje) kalboje nesiejami su nusikalstamomis veikomis (*manslaughter*). Suteikdami šiems žodžiams naujas – nusikalstamų veikų – reikšmes, jie sukuria ekspresyvius terminus.

Šios grupės terminų tyrimas taip pat rodo ir dar vieną terminų kūrimo tendenciją. Lietuvių autoriai yra linkę kurti ilgesnius terminus, kurie savo dėmenimis detalai nusako situaciją (*netikrų pinigų ar vertybinių popierių pagaminimas, laikymas arba realizavimas*). Tuo tarpu angliškujų terminų autoriai nusikalstamas veikas dažnai nusako vienu žodžiu, o visą detalią informaciją apie nusikalstamą veiką pateikia tik jos apibrėžime (*forgery, counterfeiting*).

Terminų semantika. Semantiniu požiūriu terminų poras galima skirstyti į tokias grupes:

- 1) lietuviško ir angliško terminų reikšmės sutampa (*nusikaltimas žmogaus gyvybei – homicide*);
- 2) lietuviško termino reikšmė platesnė nei angliško (*netikrų pinigų ar vertybinių popierių pagaminimas, laikymas arba realizavimas – counterfeiting*);

- 3) lietuviško termino reikšmė siauresnė nei angliško (*dokumento suklastojimas ar suklastoto dokumento panaudojimas arba realizavimas – forgery*);
- 4) lietuviškas ir angliškas terminai nusako veikas, kurių pagrindiniai požymiai, nors ir būdami panašūs, turi svarbių skirtumų (*neteisėtas medžiojimas arba žvejojimas – poaching*).

4. Lietuviški sudėtiniai terminai – angliški sudėtiniai terminai

Šiai grupei priklauso terminų poros, kurių nariai abiejose kalbose yra daugiažodžiai. Analizuojamos terminų poros nusako tokio pobūdžio nusikalstamas veikas:

- 1) Nusikalstamos veikos žmogui:
sunkus sveikatos sutrikdymas – grievous bodily harm
vaiko pagrobimas – child abduction
- 2) Nusikalstamos veikos nuosavybei:
turto sunaikinimas arba sugadinimas – criminal damage
nusikalstamu būdu gauto turto įgijimas arba realizavimas – handling stolen goods
- 3) Nusikalstamos veikos finansų sistemai:
nusikalstamu būdu įgytų pinigų arba turto legalizavimas – money laundering
neteisingų duomenų apie pajamas, pelną arba turtą pateikimas – tax evasion
- 4) Nusikalstamos veikos teisingumui:
nepagarba teismui – contempt of court
nepranešimas apie nusikaltimą – compounding an offence
- 5) Nusikalstamos veikos visuomenės saugumui
žmogaus pagrobimas įkaitu – hostage-taking
- 6) Nusikalstamos veikos viešajai tvarkai:
viešosios tvarkos pažeidimas – breach of the peace

4.1. Nusikalstamos veikos žmogui

sunkus sveikatos sutrikdymas – grievous bodily harm

Lietuvišką terminą sudaro veiksmazodinis daiktavardis *sutrikdymas*, valdymo ryšiu prijungtas daiktavardis *sveikatos* ir derinimo ryšiu prijungtas būdvardis *sunkus*. Anglišką terminą sudaro darybiškai neskaidomas daiktavardis *harm* „žala, sužalojimas“ ir jį apibūdinantys būdvardžiai *grievous* „sunkus“ ir *bodily* „kūno, fizinis“. Pažodinis termino vertimas būtų „sunkus kūno sužalojimas“. Toks terminas buvo vartojamas senajame Lietuvos baudžiamajame kodekse, tačiau naujajame Baudžiamajame kodekse jį pakeitė terminas *sunkus sveikatos sutrikdymas*.

Taigi naujojo lietuviško termino autoriai pasirinko platesnės reikšmės žodžių junginį *sveikatos sutrikdymas*, kuris nusako ne tik kūno sužalojimą, bet ir psichikos sutrikdymą bei kitokį susargdinimą. Toks terminas tiksliau nusako naujajame kodekse apibrėžtą

nusikalstamą veiką⁵⁷. Tuo tarpu Anglijos-Velso teisėje tebevertojamas senas terminas *grievous bodily harm*, sukurtas dar 19 a.⁵⁸ Iš pradžių terminas nurodė tik fizinį kūno sužalojimą (t. y. minkštųjų audinių ir kaulų sužalojimą), tačiau laikui bėgant termino reikšmė keitėsi ir šiuo metu jis apima ne tik fizinį kūno sužalojimą, bet ir psichinės sveikatos sutrikdymą⁵⁹ 60. Taigi nors ir sudaryti iš skirtingos reikšmės leksinių dėmenų, lietuviškas ir angliškas terminai gali būti laikomi atitikmenimis, nes pagrindiniai jų semantiniai požymiai sutampa.

vaiko pagrobimas – child abduction

Lietuviškas terminas susideda iš veiksmažodinio daiktavardžio *pagrobimas* ir jo valdomo daiktavardžio *vaiko*; angliškas terminas – iš veiksmažodinio daiktavardžio *abduction* „pagrobimas“, padaryto iš veiksmažodžio *abduct* „pagrobt“, ir jo valdomo daiktavardžio *child* „vaikas“.

Mūsų Baudžiamajame kodekse šiuo terminu nusakoma dvejopa veika – 1) mažamečio (iki 14 metų amžiaus) vaiko pagrobimas, įvykdomas svetimo asmens, bei 2) mažamečio vaiko pagrobimas, įvykdomas tėvo, motinos arba artimo giminaičio⁶¹. Anglijos-Velso teisėje taip pat skiriamos dvi vaiko (jaunesnio kaip 16 metų) pagrobimo veikos – 1) vaiko pagrobimas, įvykdomas svetimo žmogaus, ir 2) vaiko pagrobimas, įvykdomas su vaiku susijusio žmogaus. Apibrėžiant antrąją veiką, nurodomas jos konkretus pobūdis – vaiko pagrobimas ir išsiuntimas iš JK⁶².

Taigi ir lietuviškas, ir angliškas terminas nusako dvejopą veiką – vaiko pagrobimą, įvykdomą svetimo asmens, ir vaiko pagrobimą, įvykdomą jam artimo asmens. Pastaroji veika Lietuvos ir Anglijos-Velso teisės dokumentuose apibūdinama skirtingai – lietuviškas terminas nurodo vaiko pagrobimą apskritai, o angliškas terminas nusako vaiko pagrobimą turint tikslą išsiųsti jį iš JK.

4.2. Nusikalstamos veikos nuosavybei

turto sunaikinimas arba sugadinimas – criminal damage

Lietuviškas terminas susideda iš dviejų veiksmažodinių daiktavardžių (*sunaikinimas, sugadinimas*) ir jų valdomo daiktavardžio *turto*. Anglišką terminą sudaro dary-

57 Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas, 135 straipsnis, p. 75.

58 Martin, E. A.; Law, J., p. 245; The UK Statute Law Database. Offences against the Person Act 1861 [interaktyvus]. [žiūrėta 2009-05-06]. <<http://www.statutelaw.gov.uk/SearchResults.aspx?TYPE=QS&Title=offence+s+against+the+person&Year=&Number=&LegType=All+Legislation>>.

59 Grievous bodily harm. Wikipedia. The Free Encyclopedia [interaktyvus]. [žiūrėta 2009-05-06]. <http://en.wikipedia.org/wiki/Grievous_bodily_harm>.

60 British and Irish Legal Information Institute. England and Wales Court of Appeal (Criminal Division) Decisions [interaktyvus]. [žiūrėta 2009-05-06]. <<http://www.bailii.org/ew/cases/EWCA/Crim/1993/1.html>>.

61 Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas, 156 straipsnis, p. 83.

62 Martin, E. A.; Law, J., p. 86; The UK Statute Law Database. Child Abduction Act 1984 [interaktyvus]. [žiūrėta 2009-05-06]. <<http://www.statutelaw.gov.uk/SearchResults.aspx?TYPE=QS&Title=child+abduction&Year=&Number=&LegType=All+Legislation>>.

biškai neskaidomas daiktavardis *damage* „žala“ ir jį apibūdinantis būdvardis *criminal* „nusikalstamas“.

Abu terminai nusako neteisėtą svetimo turto sunaikinimą arba sugadinimą. Be šios reikšmės, anglišką terminą taip pat gali reikšti grasinimą sunaikinti arba sugadinti svetimą turtą bei laikymą daiktų, skirtų sunaikinti ar sugadinti svetimą turtą. Taigi angliško termino reikšmė platesnė už lietuviškojo⁶³.

nusikalstamu būdu gauto turto įgijimas arba realizavimas – handling stolen goods

Lietuviškas terminas susideda iš keliapakopio žodžių junginio – veiksmazodinių daiktavardžių *įgijimas*, *realizavimas*, jų valdomo daiktavardžio *turto* ir jį apibūdinančio dalyvio *gauto* bei pastarojo valdomo junginio *nusikalstamu būdu*. Anglišką terminą sudaro veiksmazodinis daiktavardis *handling* „elgimasis, naudojimas, priežiūra, tvarkymas“, jo valdomas daiktavardis *goods* „daiktai, kilnojamas turtas“ ir jį apibūdinantis dalyvis *stolen* „pavogtas“.

Terminų leksinių komponentų reikšmės iš dalies panašios, tačiau turi svarbių skirtumų. Lietuviško termino pagrindiniai dėmenys nusako du aiškiai apibrėžtus veiksmus – įgijimą ir realizavimą. Tuo tarpu angliško termino pagrindinio dėmens *handling* reikšmė labai plati, jis nusako įvairius veiksmus – saugojimą, priežiūrėjimą, tvarkymą, naudojimą, realizavimą ir kt. Skiriasi ir terminų dėmenų, nusakančių veikos objektą (turtą), reikšmės. Lietuviško termino dėmuo *turtas* nenurodo, ar turtas yra kilnojamas, ar nekilnojamas, taigi nusako visokią turtą, o angliško termino dėmuo *goods* turi tik kilnojamo turto reikšmę. Turtą apibūdinantys dėmenys abiejose kalbose taip pat turi skirtingas reikšmes. Lietuviško dėmens *nusikalstamu būdu gauto* reikšmė daug platesnė už angliško dėmens *stolen*, kuris tiksliai apibrėžia gavimo būdą – pavogimą.

LR BK šiuo terminu nusakoma veika apibūdinama kaip nusikalstamu būdu įgyto turto įgijimas, naudojimas ir realizavimas⁶⁴. Tuo tarpu anglišką terminą nurodo neteisėtą daiktų įgijimą, laikymą, sunaikinimą ir realizavimą, pagalbą kitam žmogui tai padaryti arba suorganizavimą tai padaryti⁶⁵. Taigi anglišką terminą nusako daugiau veikų nei lietuviškasis, tačiau šių veikų objektas siauresnis – anglišku terminu apibrėžiamos veikos nukreiptos tik į kilnojamąjį turtą.

4.3. Nusikalstamos veikos finansų sistemai

nusikalstamu būdu įgytų pinigų arba turto legalizavimas – money laundering

Lietuviškas terminas yra keliapakopio valdymo daiktavardinis junginys, sudarytas iš veiksmazodinio daiktavardžio *legalizavimas*, jo valdomų daiktavardžių *pinigų* ir *turto* ir pastaruosius apibūdinančio junginio *nusikalstamu būdu įgytų*, kuris savo ruožtu

63 Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas, 187 straipsnis, p. 94; Martin, E. A.; Law, J., p. 140; The UK Statute Law Database. Criminal Damage Act 1971 [interaktyvus]. [žiūrėta 2009-05-06]. <<http://www.statutelaw.gov.uk/SearchResults.aspx?TYPE=QS&Title=criminal+damage&Year=&Number=&LegType=All+Legislation>>.

64 Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas, 189 straipsnis, p. 95.

65 Martin, E. A.; Law, J., p. 249; Theft Act 1968.

susideda iš dalyvio *įgytų* ir jo valdomo junginio *nusikalstamu būdu*. Angliškas terminas *money laundering* sudarytas iš dviejų daiktavardžių (neišvestinio ir veiksmažodinio veidinio) – *money* „pinigai“ ir *laundering* „skalbimas“. Angliško termino autoriai sukūrė terminą, suteikdami žodžiui *laundering* perkeltinę reikšmę ir taip vaizdingai nusakydami nusikalstamą veiką. Visuotinėje lietuvių kalboje ši veika taip pat apibūdinama perkeltinės reikšmės žodžių junginiu *pinigų plovimas*, tačiau mūsų Baudžiamojo kodekso autoriai pasirinko tikslesnį ir išsamesnį veikos apibūdinimą.

Lietuviškas ir angliškas terminai reiškia siekimą įteisinti nusikalstamu būdu įgytą turtą, tačiau nusako skirtingą turto sąvoką – angliškas terminas nusako tik piniginių turtą, tuo tarpu lietuviškasis – ir piniginių, ir kitą turtą⁶⁶. Taigi lietuviško termino reikšmė yra platesnė už angliškojo.

neteisingų duomenų apie pajamas, pelną arba turtą pateikimas – tax evasion

Lietuviškas terminas yra keliapakopis junginys, kurį sudaro veiksmažodinis daiktavardis *pateikimas*, jo valdomas daiktavardinis junginys *neteisingų duomenų* ir šio valdomas prielinksninis junginys *apie pajamas, pelną arba turtą*. Angliškas terminas susideda iš veiksmažodinio daiktavardžio *evasion* „išvengimas, išsisukimas“, padaryto iš veiksmažodžio *to evade* „išvengti, išsisukti“, ir jo valdomo daiktavardžio *tax* „mokestis“.

Lietuviškas terminas nusako įrašymą į deklaraciją ar kitą dokumentą sąmoningai neteisingus duomenis apie savo pajamas, pelną arba turtą siekiant išvengti mokesčių ir pateikimą tokio dokumento valstybės įgaliotai institucijai⁶⁷. Tuo tarpu angliškas terminas nusako bet kokius neteisėtus veiksmus, kuriais siekiama išvengti mokesčių – pajamų slėpimą, pajamų nedeklaravimą ir kt.⁶⁸ Taigi angliško termino reikšmė yra platesnė už lietuviškojo.

4.4. Nusikalstamos veikos teisingumui

nepagarba teismui – contempt of court

Lietuvišką terminą sudaro priešdėlinis daiktavardis *nepagarba* ir jo valdomas daiktavardis *teismui*. Angliškąjį terminą sudaro darybiškai neskaidomas daiktavardis *contempt* „panieka“ ir prielinksniu jo valdomas daiktavardis *court* „teismas“. Taigi lietuviško termino autoriai pasirinko žodį, reiškiantį nepagarbą, o angliškojo – žodį, reiškiantį panieką.

Lietuviškas terminas apibūdina teisingumą vykdančio teismo arba teisėjo viešą užgaulų pažeminimą dėl jų veiklos veiksmu, raštu arba žodžiu⁶⁹. Angliškas terminas nusako daug daugiau veikų – poveikio teismo procesui darymą paperkant ar įbauginant liudytojus, prisiekusiuosius arba teisėją; grasinimus ir kitokį tvarkos drumstimą teismo salėje; teisėjo įžeidinėjimą; teisingumo vykdymo trukdymą, pavyzdžiui, atskleidžiant

66 Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas, 213 straipsnis, p. 104; Martin, E. A.; Law, J., p. 346.

67 Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas, 220 straipsnis, p. 106.

68 Martin, E. A.; Law, J., p. 528.

69 Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas, 232 straipsnis, p. 111.

prisiekusiųjų svarstymus arba publikuojant informaciją, kuri gali pakenkti ar apsunkinti teismo procesą ir kt.⁷⁰ Taigi angliško termino reikšmė daug platesnė už lietuviškojo.

nepranešimas apie nusikaltimą – compounding an offence

Lietuviškas terminas susideda iš veiksmažodinio daiktavardžio *nepranešimas* ir jo valdomos prielinksninės konstrukcijos *apie nusikaltimą*. Anglišką terminą sudaro veiksmažodinis daiktavardis *compounding* „sujungimas“, padaryto iš veiksmažodžio *compound* „sujungti“, ir jo valdomo daiktavardžio *offence* „nusikalstama veika“.

Lietuviškas terminas vartojamas nusakyti nepranešimą teisėsaugos įstaigai ar institucijai apie žinomą labai sunkų nusikaltimą. Už tokios informacijos nepranešimą neatsako nusikaltimą padariusio asmens artimieji giminaičiai ir šeimos nariai⁷¹. Anglijos-Velso teisėje terminu *compounding an offence* nusakoma kiek kitokia veika – tai atlygio paėmimas arba sutikimas paimti atlygį už nepranešimą informacijos, kuri padėtų baudžiamąja tvarka persekioti žmogų, padariusį sunkų nusikaltimą⁷². Taigi terminus *nepranešimas apie nusikaltimą – compounding an offence* galima laikyti tik daliniais atitikmenimis. Jie abu nusako informacijos apie nusikaltimą slėpimą, tačiau lietuviškas terminas nurodo tik informacijos slėpimą, o angliškas – atlygio paėmimą už informacijos slėpimą. Vien informacijos slėpimą nurodo angliškas terminas *misprision of treason*, bet jis vartojamas kalbant tik apie išdavystę⁷³.

4.5. Nusikalstamos veikos visuomenės saugumui

žmogaus pagrobimas įkaitu – hostage-taking

Lietuviškas terminas susideda iš veiksmažodinio daiktavardžio *pagrobimas* bei jo valdomų daiktavardžių *žmogaus* ir *įkaitu*. Tuo tarpu angliškas terminas sudarytas iš dviejų daiktavardžių (darybiškai neskaidomo ir veiksmažodinio vedinio) – *hostage* „įkaitas“ ir *taking* „ėmimas“. Anglų kalbos žodžių darybos teorijoje toks žodžių junginys laikomas dūriniumi (angl. *hyphenated compound* „dūrinys su brūkneliu“).

Lietuviškas terminas nusako žmogaus pagrobimą reikalaujant iš tarptautinės viešosios organizacijos, valstybės ar jos institucijos atlikti tam tikrą veiksmą arba susilaikyti nuo veiksmų⁷⁴. Tuo tarpu angliškas terminas apibūdina žmogaus pagrobimą reikalaujant iš tarptautinės viešosios organizacijos, valstybės ar asmens atlikti tam tikrą veiksmą arba susilaikyti nuo veiksmų⁷⁵. Taigi lietuviškas terminas, kitaip nei angliškas, neapima asmeniui keliamų reikalavimų, todėl jo reikšmė yra siauresnė.

70 Martin, E. A.; Law, J., p. 124.

71 Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas, 238 straipsnis, p. 113.

72 Martin, E. A.; Law, J., p. 112.

73 *Ibid.*, p. 344.

74 Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas, 252 straipsnis, p. 118.

75 Martin, E. A.; Law, J., p. 256–257; Taking of Hostages Act 1982. The UK Statute Law Database [interaktyvus]. [žiūrėta 2009-05-06]. <<http://www.statutelaw.gov.uk/SearchResults.aspx?TYPE=QS&Title=taking+f+hostages&Year=&Number=&LegType=All+Legislation>>.

4.6. Nusikalstamos veikos viešajai tvarkai

viešosios tvarkos pažeidimas – breach of the peace

Lietuviškas terminas susideda iš veiksmazodinio daiktavardžio *pažeidimas* ir jo valdomo junginio *viešosios tvarkos*. Anglišką terminą sudaro neišvestinis daiktavardis *breach* „pažeidimas“ ir jo prielinksniu valdomas daiktavardis *peace* „ramybė“. Taigi lietuviško termino autoriai, nusakydami nusikalstamą veiką, išryškino tvarkos trikdymą, o angliškojo – ramybės drumstimą.

LR BK ši veika apibūdinama kaip nepagarbos aplinkiniams ir aplinkai demonstravimas bei visuomenės rimties ir tvarkos sutrikdymas viešoje vietoje įvairiomis priemonėmis – įžūliais ar vandališkais veiksmais, grasinimais, patyčiomis, necenzūriniais žodžiais arba nepadoriu elgesiu⁷⁶. Senajame Baudžiamajame kodekse ši veika buvo vadinama *chuliganizmu*. Angliškas terminas nusako veiką, kuria daroma arba gali būti padaryta žala žmogui ar jo nuosavybei tokiais priemonėmis – užpuolant žmogų, muštynių metu arba kitaip sutrikdant rimtį viešoje vietoje.⁷⁷ Taigi lietuviškas ir angliškas terminai nusako kiek skirtingas veikas. Lietuviškas terminas nurodo tik nepagarbos aplinkiniams demonstravimą viešoje vietoje, o angliškas – žalos padarymą viešoje vietoje, todėl terminai laikytini tik daliniais atitikmenimis.

Šio formaliojo tipo (lietuviški sudėtiniai terminai – angliški sudėtiniai terminai) analizė leidžia daryti tokius apibendrinimus:

Formalioji terminų sandara. Lietuviškų terminų pagrindiniu dėmeniu eina veiksmazodiniai daiktavardžiai (*sunkus sveikatos sutrikdymas, vaiko pagrobimas*). Angliški terminai sudaromi su veiksmazodiniais daiktavardžiais (*child abduction, handling stolen goods*) arba su neišvestiniais daiktavardžiais (*grievous bodily harm, criminal damage*).

Lietuvių kalbos terminų pagrindinis dėmuo yra daiktavardžiai prisijungia kitus žodžius (daiktavardžius arba būdvardžius) tiesiogiai (*sunkus sveikatos sutrikdymas*). Rastas tik vienas sudėtinis terminas, kuriame valdomasis daiktavardis prijungiamas prielinksniu (*nepranešimas apie nusikaltimą*). Dažniausiai pagrindinis dėmuo prisijungia kilmininko linksnio daiktavardžius (*vaiko pagrobimas, turto sunaikinimas arba sugadinimas, viešosios tvarkos pažeidimas*), tačiau rasta junginių, kuriuose prisijungiami ir kiti linksniai (naudininko, įnagininko bei galininko – *nepagarba teismui, žmogaus pagrobimas įkaitu, nepranešimas apie nusikaltimą*).

Anglų kalbos sudėtiniuose terminuose būdvardžiai visuomet prisijungiami tiesiogiai, o daiktavardžiai – tiesiogiai (*handling stolen goods, compounding an offence*) arba su prielinksniais (*contempt of court, breach of the peace*). Reiktų skirti atskirą grupę terminų, kuriuose prielinksninės konstrukcijos pakeistos į konstrukcijas be prielinksnio. Tokiuose junginiuose daiktavardžiai, kurie įprastai valdomi su prielinksniu, prisijungiami tiesiogiai: *child abduction* (← *abduction of a child*), *money laundering* (← *laundering of money*), *tax evasion* (← *evasion of taxes*), *hostage-taking* (← *taking of hostages*). Šio tipo anglų kalbos junginiai žodžių darybos teorijoje vadinami atviraisiais

76 Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas, 284 straipsnis, p. 131.

77 Martin, E. A.; Law, J., p. 62.

dūriniais⁷⁸. Kai kurie jų vartojami be brūkšnelio, kai kurie – su brūkšneliu, o kai kurie gali būti vartojami ir be, ir su brūkšneliu (*hostage-taking, hostage taking*). Dažnai vartojami tokio tipo junginiai ilgainiui virsta sudurtiniais žodžiais.

Pažymėtina, kad lietuviškų terminų kūrėjai, kitaip nei angliškųjų, nevengia ilgų sudėtingos formaliosios sandaros terminų su trijų ir daugiau pakopų valdymu (*nusikalstamu būdu įgytų pinigų arba turto legalizavimas – money laundering; neteisingų duomenų apie pajamas, pelną arba turtą pateikimas – tax evasion*).

Terminų šaltiniai. Ir lietuvių, ir anglų autoriai kurdami terminus daugiausia vartoja savos kalbos leksiką, bet kartais pasitelkia ir tarptautinius žodžius (*nusikalstamu būdu įgytų pinigų ar turto legalizavimas; child abduction*).

Terminų ypatybės (ekspresyvumas, ilgumas). Lietuviškųjų terminų leksiniai komponentai yra stilistiškai neutralūs (*turto sunaikinimas arba sugadinimas*). Tarp angliškųjų terminų rasta ir ekspresyvių perkeltinės reikšmės junginių, kuriuose nusikalstama veika vaizdingai susiejama su buitės darbais (*money laundering*).

Šios grupės terminų tyrimas patvirtina jau pastebėtą tendenciją. Lietuvių autoriai yra linkę kurti ilgesnius terminus, kurie savo dėmenimis detalai nusako situacijų požymius (*neteisingų duomenų apie pajamas, pelną arba turtą pateikimas*). Tuo tarpu angliškųjų terminų autoriai nusikalstamas veikas dažniau nusako trumpais junginiais, o visą detalią informaciją apie nusikalstamą veiką pateikia tik jos apibrėžime (*tax evasion*).

Terminų semantika. Semantiniu požiūriu terminų poras galima skirstyti į tokias grupes:

- 1) lietuviško ir angliško terminų reikšmės sutampa (*sunkus sveikatos sutrikdymas – grievous bodily harm*);
- 2) lietuviško termino reikšmė platesnė už angliškojo (*nusikalstamu būdu įgytų pinigų arba turto legalizavimas – money laundering*);
- 3) lietuviško termino reikšmė siauresnė už angliškojo (*nepagarba teismui – contempt of court*);
- 4) vienos lietuviško termino sudėtinės dalies reikšmė platesnė nei atitinkamos angliškoji termino sudėtinės dalies, o kitos sudėtinės dalies reikšmė – siauresnė (*nusikalstamu būdu gauto turto įgijimas arba realizavimas – handling stolen goods*);
- 5) lietuviškas ir angliškas terminai nusako veikas, kurių pagrindiniai požymiai, nors ir būdami panašūs, turi svarbių skirtumų (*viešosios tvarkos pažeidimas – breach of the peace*).

78 British Council. Learn English Central [interaktyvus]. [žiūrėta 2009-05-06]. <<http://www.britishcouncil.org/learnenglish-central-grammar-nouns-compound.htm>>; Edufind.com. Online English Grammar [interaktyvus]. [žiūrėta 2009-05-06]. <<http://www.edufind.com/english/grammar/NOUNS4.cfm>>.

Išvados

1. Formalioji terminų sandara.

1.1 Nusikalstamos veikos tiriamose kalbose nusakomos ir vientisiniais, ir sudėtiniais terminais. Anglų kalboje rasta daugiau vientisinių, o lietuvių kalboje – sudėtinių terminų. Taigi anglišku terminų kūrėjai nusikalstamas veikas dažnai pavadina vienu žodžiu, nusakančiu veikos esmę, bet ne jos aspektus (šie detalai apibūdinami terminų apibrėžimuose). Tuo tarpu lietuviškų terminų autoriai yra linkę kurti daugiažodžius terminus, savo leksiniais dėmenimis nusakančius ne tik veikos esmę, bet ir įvairius jos aspektus (pvz., *neteisėtas medžiojimas arba žvejojimas – poaching*).

1.2. Darybos atžvilgiu tirtieji vientisiniai terminai yra darybiškai neskaidomi, išvestiniai ir sudurtiniai. Didelę dalį anglų kalbos vientisinių terminų sudaro sudurtiniai žodžiai (*homicide, manslaughter*). Tuo tarpu lietuvių kalboje rastas tik vienas sudurtinis vienažodis terminas (*piktnaudžiavimas*). Lietuvių kalboje didžiausią dalį vientisinių terminų sudaro veiksmažodiniai priesaginiai daiktavardžiai (*išdavystė, plėšimas*).

1.3. Dauguma tirtų sudėtinių terminų sudaryti iš dviejų trijų žodžių, tačiau rasta ir itin ilgų (aštuonių devynių žodžių) terminų. Ilgesnius terminus yra linkę sudaryti lietuvių autoriai (pvz., *neteisingų duomenų apie pajamas, pelną ir turtą pateikimas*).

1.4. Sudėtinių terminų branduolį paprastai sudaro veiksmažodinis daiktavardis, kuris prisijungia vieną arba kelis daiktavardžius ir būdvardžius (*liet. turto prievartavimas, žmogaus pagrobimas įkaitu; angl. grievous bodily harm, contempt of court*). Lietuvių kalboje žodžiai dažniausiai prisijungiami tiesiogiai, anglų kalboje – tiesiogiai (*compounding an offence*) arba su prielinksniais (*breach of the peace*). Atskirą sudėtinių terminų grupę anglų kalboje sudaro terminai, kuriuose prielinksninės konstrukcijos pakeistos neprielinksninėmis: *child abduction* (← *abduction of a child*), *money laundering* (← *laundering of money*). Šio tipo anglų kalbos junginiai žodžių darybos teorijoje vadinami atviraisiais dūriniais.

1.5. Lietuvių autoriai nevengia sudėtinių terminų ir su trijų bei daugiau pakopų valdymu (*nusikalstamu būdu gauto turto igijimas ir realizavimas*). Anglišku terminų autoriai linkę sudaryti trumpesnius ir paprastesnės struktūros sudėtinius terminus (*criminal damage, hostage-taking*).

2. Terminų šaltiniai.

Lietuvių bei anglų kalbų vientisinių terminų kūrimo šaltiniai yra ir veldiniai (*nužudymas – murder*), ir senieji skoliniai (*šnipinėjimas – espionage, spying*), ir tarptautiniai žodžiai (*genocidas – genocide*). Sudarant sudėtinius terminus, daugiausia vartojama savos kalbos leksika, bet kartais taip pat pasitelkiami tarptautiniai žodžiai (*liet. nusikalstamu būdu įgytų pinigų arba turto legalizavimas, angl. child abduction*).

3. Terminų ypatybės (ekspresyvumas).

Lietuviškų terminų autoriai renkasi neutralius žodžius, stengdamiesi kuriamais terminais kuo tiksliau nusakyti nusikalstamas veikas. Tuo tarpu anglų kalbos terminų autoriai nevengia ekspresyvių terminų. Terminams kurti jie pasitelkia įvairias istorines realijas įvardijančius žodžius (*blackmail, hijacking*) bei buitines darbus arba kitas veiklas nusakančius žodžius (*manslaughter, money laundering*). Suteikdami šiems žodžiams

naujas – nusikalstamų veikų – reikšmes terminų autoriai sukuria ekspresyvius terminus. Tokių pavyzdžių lietuvių kalboje nerasta.

4. Terminų semantika.

Semantiniu požiūriu terminų poras galima skirstyti į tokias grupes:

1) lietuviško ir angliško terminų reikšmės iš esmės sutampa (*murder* – *nužudymas*);

2) lietuviško termino reikšmė platesnė už angliškojo (*nusikalstamu būdu įgytų pinigų arba turto legalizavimas* – *money laundering*);

3) lietuviško termino reikšmė siauresnė už angliškojo (*nepagarba teismui* – *contempt of court*);

4) lietuviškas ir angliškas terminai nusako situacijas, kurių pagrindiniai požymiai, nors ir būdami panašūs, turi svarbių skirtumų (*treason* – *išdavystė*; *viešosios tvarkos pažeidimas* – *breach of the peace*).

Literatūra

- British and Irish Legal Information Institute. England and Wales Court of Appeal (Criminal Division) Decisions [interaktyvus]. [žiūrėta 2009-05-06]. <<http://www.bailii.org/ew/cases/EWCA/Crim/1993/1.html>>.
- British Council. Learn English Central [interaktyvus]. [žiūrėta 2009-05-06]. <<http://www.britishcouncil.org/learnenglish-central-grammar-nouns-compound.htm>>.
- The Crown Prosecution Service. Legal Guidance [interaktyvus]. [žiūrėta 2009-05-06]. <<http://www.Edufind.com>. Online English Grammar. [interaktyvus]. [žiūrėta 2009-05-06]. <<http://www.edufind.com/english/grammar/NOUNS4.cfm>>.
- FreeAdvice. Criminal law [interaktyvus]. [žiūrėta 2009-05-06]. <<http://criminal-law.free-advice.com/criminal-law/>>.
- Gaivenis, K. *Lietuvių terminologija: teorijos ir tvarkybos metmenys*. Vilnius: Lietuvių kalbos instituto leidykla, 2002.
- Harper, D. Online Etymology Dictionary [interaktyvus]. [žiūrėta 2009-05-06]. <<http://etymonline.com>>.
- Keinys, S. *Dabartinė lietuvių terminologija*. Vilnius: Lietuvių kalbos instituto leidykla, 2005.
- Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas*. Vilnius, 2000.
- Dokumento vertimo klaidos stabdė įvaikinimą. *Lietuvos rytas*. 2002 m. kovo 16 d.
- Martin, E. A.; Law, J. *A Dictionary of Law*. Oxford University Press, 2006.
- Rackevičienė, S. Nusikalstamą veiką ir jos rūšis pagal pavojingumą įvardijantys terminai lietuvių ir anglų kalbomis. *Jurisprudencija*. 2008, 5(107).
- Rundell, M.; Fox, G. *Macmillan English Dictionary for Advanced Learners*. Macmillan Education, 2006.
- Sandrini, P. Comparative Analysis of Legal Terms: Equivalence Revisited [interaktyvus]. 1996 [žiūrėta 2009-05-06]. <<http://homepage.uibk.ac.at/%7Ec61302//publik/tke96.pdf>>.
- Sandrini, P. Legal Terminology. Some Aspects for a New Methodology [interaktyvus]. 1999 [žiūrėta 2009-05-06]. <<http://homepage.uibk.ac.at/%7Ec61302//publik/legal.pdf>>.
- Smoczyński, W. *Słownik etymologiczny języka litewskiego*. Vilnius: Vilniaus universitetas, 2007.
- The UK Statute Law Database [interaktyvus]. [žiūrėta 2009-05-06] <<http://www.statute-law.gov.uk>>.

Vaitkevičiūtė, V. *Tarptautinių žodžių žodynas*. Vilnius: Žodynas, 2007.
 Wikipedia, the Free Encyclopedia [interaktyvus]. [žiūrėta 2009-05-06]. <http://en.wikipedia.org/wiki/Main_Page>.

YourDictionary.com [interaktyvus]. [žiūrėta 2009-05-06]. <www.yourdictionary.com>.

LITHUANIAN AND ENGLISH LEGAL TERMS DENOTING CRIMINAL ACTIVITY

Violeta Januleviciene, Sigita Rackeviciene

Mykolas Romeris University, Lithuania

Summary. *The article deals with a comparative analysis of the legal terms denoting similar criminal activities in the Lithuanian and English languages. One of the aims of the paper is to introduce the main legal terms and notions defined in the newly adopted Criminal Code of the Republic of Lithuania and to provide their English equivalents.*

*The fact that very often those Lithuanian terms differ from their English counterparts both in their semantic and formal structure encouraged to engage in further research. It allowed to group the terms according to the types of their formal structure and to compare the word-formation and the phrase-formation in Lithuanian and English. Differences in the formal structure of these terms were grouped into four main types: a) Lithuanian and English one-word terms, e.g., *genocidas* – genocide; b) Lithuanian one-word terms and their multi-word English equivalents, e.g., *piktnaudžiavimas* – misconduct in public office; c) Lithuanian multi-word terms and their one-word English equivalents, e.g., *melagingi parodymai, išvados ir vertimas* – perjury; d) Lithuanian and English multi-word terms, e.g., *nusikalstamu būdu igyčių pinigų ar turto legalizavimas* – money laundering. The etymology of the terms was analysed as well.*

*What is more, a semantic analysis was carried out. It revealed huge differences even between one-word terms in both languages, e.g., Lithuanian terms which cover a limited semantic field in comparison to their English equivalents (*marodieriavimas* – looting) or vice versa (*vagystė* – theft). It became apparent that only a small part of the main terms denoting criminal activity share common semantic features. Therefore, it was considered important to analyse and define the semantic features that unify and diversify the nature of the criminal activity terminology in the Lithuanian and English languages.*

Consequently, several findings from the point-of-view of word-formation, phrase-formation, etymology and semantic composition are discussed in the conclusions of the paper.

The offered insights into the different nature of the legal terms denoting criminal activity are believed to be valuable in teaching/learning/using legal Lithuanian and English.

Keywords: *comparative legal terminology, legal terms denoting criminal activity, formal structure, semantic structure.*

Violeta Janulevičienė, Mykolo Romerio universiteto Viešojo administravimo fakulteto Užsienio kalbų katedros docentė. Mokslinių tyrimų kryptys: specialybės anglų kalbos mokymas(is), kognityvinė lingvistika ir leksikologija.

Violeta Janulevičienė, Mykolas Romeris University, Faculty of Public Administration, Department of Foreign Languages, associated professor. Research interests: ESP teaching/learning, cognitive linguistics and lexicology.

Sigita Rackevičienė, Mykolo Romerio universiteto Viešojo administravimo fakulteto Užsienio kalbų katedros docentė. Mokslinių tyrimų kryptys: kalbų tipologija, leksinė semantika, lyginamoji teisės terminologija.

Sigita Rackevičienė, Mykolas Romeris University, Faculty of Public Administration, Department of Foreign Languages, associated professor. Research interests: language typology, lexical semantics, comparative legal terminology.